

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Стратешки предлог за зајакнување на учеството на младите во ко-креирањето на политики и иницијативи за вработливост

Проект: „Зајакнување на младите: Градење вештини, креирање иднина“

ИРА III/2024 453-365

Спроведувач: Занаетчиска комора Скопје

Автор на документ: Асоцијација на мали и средни претпријатија на Македонија

Овој документ е изработен со финансиска поддршка на Европската Унија. Неговата содржина е единствена одговорност на авторот(ите). Изразените ставови во никој случај не може да се сметаат дека го одразуваат официјалното мислење на Европската унија.

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Содржина

Вовед	3
1. Механизми за суштинско учество на младите во процесот на креирање политики.....	4
1.1 Воспоставување и институционализација на младински советодавни тела во областа на вработливост, стручно образование и занаетчиство.....	4
1.2. Организирање на ко-креативни работилници и хакатони:	5
1.3. Развој на интерактивни онлајн платформи за повратни информации и консултации.....	6
2. Области за ко-креација	7
2.1 Вклучување на младите во ревизија и развој на наставни програми во стручното и високото образование.....	8
2.2. Дизајнирање на програми за развој на вештини и претприемништво:	9
2.3 Унапредување на услугите за кариерно насочување и посредување	10
2.4. Ревизија на трудовите регулативи и политики за вработување.....	11
3. Обезбедување на суштинско учество и интеграција на придонесот на младите.....	12
3.1. Транспарентност и воспоставување на ефективни механизми за повратна информација.....	12
3.2 Капацитет за застапување и обука за политики	12
4. Адресирање на разновидните потреби на различни групи млади	13
4.1 Целна идентификација и активно вклучување на маргинализирани и недоволно застапени групи на млади	13
4.2. Примена на флексибилни и инклузивни формати на учество.....	14
5. Одржливост на учеството на младите: континуиран процес.....	15
5.1. Институционализација на младинското учество	15
5.2. Развој на капацитети во јавната администрација	16
5.3. Финансиска поддршка за младински организации:.....	16
Заклучок.....	17

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Вовед

Во конвенционалните пристапи на креирање јавни политики, младите често се третираат како крајни приматели на однапред дефинирани мерки – со ограничена улога, претежно сведена на пасивно учество или консултација во доцните фази на процесот. Овој модел особено се одразува негативно во секторот на **стручното образование и занаетството**, каде политиките сè уште премногу често се развиваат без реално вклучување на токму оние кои треба да ги оживеат – **младите ученици, идни мајстори, млади занаетчи и претприемачи**.

За политиките за вработливост, професионален развој и инклузивна економија да бидат навистина ефективни, релевантни и долгорочно применливи, потребно е младите да бидат третирани не само како „корисници“ туку како **соработници и ко-креатори**. Младите, особено оние што се школуваат или веќе делуваат во занаетчиските и практични професии, се најпогодени од несоодветната образовна понуда, нефлексибилната регулатива и ограничените економски можности – и затоа се и најкомпетентни да укажат на празнините, да предложат иновативни решенија и да придонесат кон нивната имплементација.

Оваа стратешка рамка предлага **институционализирање на младинската ко-креација** преку интегрирање на младите од стручните училишта, младите занаетчи и младинските организации во сите фази на дизајнирање, развој и следење на политиките. Таквиот пристап ќе обезбеди:

- **Подлабоко разбирање на специфичните потреби на младите во занаетството** – какви вештини им недостигаат, какви форми на поддршка им се потребни, кои се реалните бариери за нивно вклучување во работниот свет;
- **Формирање на младински совети при стручните училишта**, како постојани тела што ќе соработуваат со наставниот кадар, локалните комори и бизнис заедницата во адаптирање на програмите и практичната обука;
- **Вклучување на млади занаетчи и практиканти** во советодавни тела при Министерството за образование и наука и Центарот за стручно образование и обука, со цел дизајнирање на програми што одговараат на реалноста на работното место;
- **Поддршка за млади претставници во работни групи**, кои ќе работат на регулативи, програми за менторство, грант-шеми за самовработување во занаетчиски сектори и инкубаторски иницијативи.

Преку овие механизми, младите ќе добијат **вистински глас во обликувањето на сопствената иднина**, а институциите ќе добијат партнери кои ги разбираат реалностите „на терен“. Наместо политиките да се применуваат одозгора-надолу (top-down), ќе се создаде **циркуларен процес на креирање политики** во кој младите – особено оние од практичните и техничките области – ќе бидат рамноправен дел од процесот.

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

1. Механизми за суштинско учество на младите во процесот на креирање политики

За да се обезбеди вистински инклузивен и ефективен пристап во развојот на младинските политики – особено во сферата на вработливоста, стручното образование и занаетството – неопходно е младите да бидат активно вклучени како рамноправни партнери во сите релевантни институционални и програмски процеси. Тоа подразбира надминување на формалното консултирање и премин кон **структурирано, континуирано и влијателно учество**, преку воспоставување на конкретни механизми и платформи кои ја уредуваат и поддржуваат нивната улога во јавниот процес.

Во овој контекст, особено е важно младите од **стручните училишта, техничките области и занаетчиските комори/организации** да имаат можност за институционализиран придонес, бидејќи тие најдиректно се соочуваат со предизвиците на преминот од образование кон пазарот на трудот, недоволна практична подготовка и отсуство на соодветна поддршка за самовработување.

1.1 Воспоставување и институционализација на младински советодавни тела во областа на вработливост, стручно образование и занаетство

Клучен предуслов за развој на ефективни политики насочени кон младите, особено во сферата на стручната обука, дуалното образование и занаетството, е **структурирано вклучување на самите млади во процесите на носење одлуки**. За таа цел, се предлага **воспоставување на национални и локални младински советодавни одбори**, интегрирани во институционалните рамки на клучните министерства и единици на локалната самоуправа.

Овие тела би се формирале при:

- **Министерството за образование и наука** – со фокус на адаптација на наставни планови, развој на практична настава, сертификација и дуални модели;
- **Министерството за економија и труд** – за политики поврзани со младинската вработеност, поддршка за млади претприемачи и стимулации за работодавци;
- **Министерството за социјална политика, демографија и млади** – со акцент на инклузивност, NEET категории и поддршка за ранливи млади;
- **Единиците на локалната самоуправа** – со улога во развој на локални стратегии за вработување, поддршка на мали занаетчиски бизниси, и поврзување на училиштата со локалната економија.

Советодавните одбори ќе бидат составени од **млади лица на возраст од 16 до 30 години**, вклучително и:

- ученици од средни стручни училишта;
- млади практиканти и вработени во занаетчиски работилници;
- млади претприемачи од техничко/занаетчиски сектори;
- претставници на младински и ученички организации.

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Изборот ќе се врши преку **транспарентна и инклузивна постапка**, во соработка со локални училишта, комори, младински центри и граѓански организации, со цел да се обезбеди разноликост според пол, регионална застапеност, образование и социјален статус.

Надлежности и функција на советодавните тела:

- Подготовка на мислења и коментари за предлог-политики, програми и регулативи што влијаат на младите;
- Давање на предлози за подобрување на програмите за дуално образование, менторство, практиканство и финансирање на самовработување;
- Следење на имплементацијата на младинските мерки и иницирање јавни дебати;
- Иницирање консултативни процеси со други млади и релевантни чинители;
- Учество во годишни извештаи за импакт на политиките врз младата популација.

Добра практика од овој аспект е организирање на **редовни тримесечни состаноци** на младинските советодавни одбори со ресорните министри, директори на агенции и претставници на стопанските комори (вклучително и Занаетчиската комора на Скопје и Бизнес конфедерацијата на Македонија). Овие состаноци ќе се водат според однапред утврдена агенда, а институциите ќе имаат обврска да достават **писмени одговори и планови за имплементација** на препораките во определен временски рок.

На овој начин, младите – особено оние поврзани со занаетството и стручното образование – ќе бидат не само информирани, туку и **директни учесници во обликување на јавните политики што ја определуваат нивната професионална и економска иднина**.

1.2. Организирање на ко-креативни работилници и хакатони:

Како дополнување на институционалното учество преку советодавни тела, неопходно е да се создадат **динамични и интерактивни формати** што ќе поттикнуваат **директна соработка помеѓу младите и креаторите на политики**, особено во доменот на стручното образование, практичната обука и развојот на претприемништво во занаетчискиот сектор.

Затоа се предлага воспоставување на **редовни ко-креативни работилници и т.н. „хакатони за политики“**, каде млади луѓе, ученици од стручни училишта, млади занаетчици, ментори, претставници од институции, наставници и компании ќе работат во заеднички тимови на дизајнирање на нови решенија за клучни предизвици поврзани со:

- усогласување на наставните програми со потребите на локалната економија;
- подобрување на пристапот до практична обука;
- поддршка на самовработување и инкубирање на млади бизниси во занаетчиство;
- нови модели за менторство, стажирање и сертификација.

Овие формати имаат повеќекратна цел:

- да ги **овозможат младите како рамноправни со-дизајнери** на решенија;

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

- да поттикнат **иновативно, интерсекторско размислување**;
- да изградат **односи на доверба помеѓу младите и институциите**;
- да понудат **конкретни политики и мерки** кои можат да бидат пилотирани, тестирани и скалирани во пракса.

Препорачани формати и теми:

- **Интерсекторски работилници** со мешани тимови (ученици, млади претприемачи, ментори, наставници и државни службеници) кои работат на заеднички предизвик;
- **Хакатони за јавни политики** – интензивни 48-часовни настани во кои учесниците генерираат иновативни решенија, а најдобрите добиваат поддршка за пилот-примена;
- **Ко-креативни форуми со стопански комори и занаетчиски организации** – посебно насочени кон млади кои планираат кариера во технички или занаетчиски професии.

Организација на **тематски работилници** би била добра практика особено работилници под наслови како:

- „Вештини за иднината: како да ги модернизираме стручните училишта?“
  - „Младинско претприемништво во занаетчискиот сектор: бариери и можности“
  - „Кариерно насочување во дигитална ера: како да им помогнеме на младите да изберат струка?“
- Овие работилници ќе се организираат **во партнерство со јавни институции, бизнис комори, локални самоуправи и невладини организации**, а ќе резултираат со конкретни предлози што ќе бидат доставени до релевантните министерства за понатамошна обработка.

Ко-креативниот пристап не само што ќе ја зголеми вклученоста на младите, туку и ќе создаде **нови модели на соработка меѓу генерации, институции и економски сектори**, со што политиките ќе станат пофлексибилни, поиновативни и поконкретно насочени кон реалните потреби на младите од стручниот и занаетчискиот сектор.

1.3. Развој на интерактивни онлајн платформи за повратни информации и консултации

Во современите демократски и дигитализирани општества, пристапот до информации и можноста за директна комуникација со носителите на одлуки претставуваат суштински предуслов за активно граѓанско учество. За младите – особено оние вклучени во стручно образование, занаетчиски обуки и технички професии – **онлајн платформите претставуваат неопходен канал за информирање, учество и застапување на нивните интереси.**

Затоа, се предлага развој и институционализација на **интерактивни дигитални платформи** кои ќе им овозможат на младите:

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

- пристап до ажурирани информации за тековните јавни политики, програми и поддржувачки мерки поврзани со вработување, стручно образование, менторство, претприемништво и практична обука;
- можност за давање **структурирана повратна информација** за политики и иницијативи, преку онлајн формулари, анкети, консултативни прашалници и дискусии;
- учество во **јавни дебати, тематски консултации и е-работилници**, особено поврзани со ревизија на наставни програми, услови за пракса, субвенции и инкубатори за млади занаетчии;
- пристап до **локални можности**, како повици за стажирање, практична обука, настани за кариерна ориентација и грантови.

Клучни функционалности што би можела една ваква платформа да содржи:

- Секција „Политики во развој“ – за јавни консултации по предлог-програми;
- Дигитален простор за предлози од млади (е-идеа форум), со можност за гласање;
- Календар со повици, можности и форуми поврзани со СОО и вработување;
- Интерактивна мапа на работодавци кои нудат пракса и менторство;
- Пристап до дигитални ресурси и видеа за ориентација во занаетчиски и технички кариери.

Фокус на инклузивност и пристапност:

Особено внимание треба да се посвети на **младите од рурални средини, мали градови и маргинализирани заедници**, кои најчесто се исклучени од физичките процеси на консултација. Платформите треба да бидат:

- оптимизирани за користење преку мобилен телефон,
- достапни на повеќе јазици, вклучително и лесно разбирливи формулации,
- вклучени во едукативниот процес преку училиштата.

Пример за добра практика:

Интеграција на новите платформи со постоечките алатки како што се **националниот младински портал, платформите на Агенцијата за вработување и ЦСОО**, со цел да се обезбеди **поврзано корисничко искуство**, поголема видливост и интероперабилност помеѓу системите. Со тоа ќе се овозможи младите да **пристапат до информации, комуницираат со институции и учествуваат во консултации од едно централно место**.

2. Области за ко-креација

За да биде вистински инклузивно и ефективно, учеството на младите во креирањето политики треба да се одвива **систематски и хоризонтално низ сите области што ја определуваат нивната сегашна и иднина вработливост**. Ова подразбира нивна активна улога не само во дискусија и консултација, туку и во дизајнирање, тестирање, мониторинг и ревизија на политики, програми и јавни услуги.

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ
Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Особено важно е овие процеси да бидат отворени за **младите вклучени во стручно образование, занаетчиска обука, дуално образование и млади претприемачи** кои се соочуваат со специфични предизвици, но и имаат практична перспектива што може да ги унапреди постојните решенија.

2.1 Вклучување на младите во ревизија и развој на наставни програми во стручното и високото образование

Модернизацијата на образовните програми е суштински предуслов за подобрување на вработливоста на младите и за нивна подобра подготовка за динамичниот и технолошки променлив пазар на труд. Затоа, процесот на ревизија и развој на наставни програми – особено во **средното стручно образование, техничките школи и високото стручно образование** – мора да биде отворен за **структурирано учество на младите**, како оние во улога на ученици/студенти, така и како млади занаетчии, практиканти и почетници во индустријата.

Преку нивното активно вклучување во телата за подготовка, евалуација и акредитација на наставни програми, младите можат:

- **да идентификуваат застарени содржини и недостиг на практична применливост;**
- **да предложат нови предмети и модули** во области како што се дигитална писменост, енергетска ефикасност, занаетчиско претприемништво, 3D моделирање и технолошка иновација;
- **да иницираат прилагодување на наставните методи** (учење преку работа, интердисциплинарни проекти, симулации, дигитални алатки);
- **да укажат на вештини кои се барани, но отсутствуваат во програмите**, како комуникација со клиенти, финансиска писменост, управување со микробизнис или еко-дизајн.

Покрај тоа, нивниот придонес е важен за вградување на **флексибилност во образовниот систем**, преку изборни модули, практични настани и краткорочни обуки што ќе овозможат прилагодување на образованието на индивидуалните интереси и професионални планови на младите.

Формализирање на **учеството на млади ученици и студенти во комисиите за развој и акредитација на наставни програми**, преку вклучување на претставници од средношколски и студентски организации во телата на Министерството за образование и наука (МОН), Центарот за стручно образование и обука (ЦСОО), како и во управните одбори на училиштата и факултетите. Ваквиот пристап се покажал како ефективен во европски земји кои развиле успешни модели на дуално и стручно образование, бидејќи овозможува образованието да се развива според **реалните потреби и перспективи на младите**.

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

Крајната цел е создавање на образовни програми кои не само што ќе бидат технички релевантни и иновативни, туку и **вистински соодветни на реалноста, амбициите и потребите на младите**, со што се зголемува нивната мотивираност, подготвеност и можности за квалитетно вработување и самовработување.

2.2. Дизајнирање на програми за развој на вештини и претприемништво:

Креирањето на ефективни програми за развој на вештини и поддршка на младинското претприемништво бара системско вклучување на младите во сите фази од нивниот дизајн – од поставување цели, преку избор на методологии, до тестирање и евалуација на ефектите. Ова е особено значајно во рамките на **стручното образование и занаетчиството**, каде младите се носители на специфични практични искуства, но и соочени со реални предизвици во однос на пристапот до ресурси, мрежи и пазарни можности.

Во овој контекст, младите треба да бидат:

- **вклучени во дефинирањето на содржината** на програмите за развој на дигитални вештини (веб-дизајн, е-трговија, социјални медиуми), технички вештини (машинска обработка, електроинсталации, занаетчиско моделирање), како и меки вештини (комуникација со клиенти, управување со време, работа во тим);
- **консултирани за избор на методологии** – дали се работи за интензивни краткорочни обуки, обуки во компании, онлајн курсеви или менторски формати;
- **вклучени во дизајнот на програмите за младинско претприемништво**, со посебен фокус на занаетчиски стартапи, креативни индустрии, локални производствени иницијативи и услуги во заедницата.

Програмите треба да се креираат во соработка со:

- **Центарот за стручно образование и обука**, кој може да вгради нови вештини во постоечките образовни патеки;
- **Фондот за иновации и технолошки развој**, кој има можности за ко-финансирање и развој на младински инкубатори;
- **локалните самоуправи**, кои преку локални економски совети може да обезбедат логистичка и просторна поддршка;
- **стопански и занаетчиски комори**, кои можат да дадат релевантен увид во тековните побарувања на пазарот и да вклучат ментори од индустријата.

Организирање на **фокус групи со млади претприемачи, ученици од стручни училишта и млади занаетчи**, како добра практика преку кои ќе се добијат директни сознанија за:

- најчестите административни и финансиски пречки за започнување сопствен бизнис,
- потребите за менторска поддршка и деловни мрежи,

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ
Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

- типот на вештини што се барани во реалната економија, но не се вклучени во моменталните програми,
- предлози за иновативни инструменти, како што се ваучери за развој на вештини, онлајн модули за финансиска писменост или мобилни апликации за управување со занаетчиски бизнис.

Вклучувањето на младите на овој начин ќе резултира со **попрецизно таргетирани, покорисни и поодржливи програми**, кои не само што ќе ја подобрат нивната вработливост, туку и ќе ги охрабрат кон самостојно економско делување во локалните заедници.

2.3 Унапредување на услугите за кариерно насочување и посредување

Квалитетот, релевантноста и пристапноста на услугите за кариерно насочување и посредување претставуваат клучни фактори за успешна транзиција на младите од образовниот систем кон пазарот на трудот. За таа цел, потребно е овие услуги – кои традиционално се нудат преку **Агенцијата за вработување на РСМ, Центарите за кариера во средните училишта и универзитетските служби за поддршка** – да бидат редизајнирани со **активна консултација и вклучување на младите** како корисници, но и како со-дизајнери.

Вклучувањето на млади ученици, студенти, практиканти и млади невработени лица ќе овозможи:

- **идентификација на бариерите при пристапот до информација**, теренски активности и поддршка;
- **осовременување на содржините** на советувањата и водичите за кариерен развој;
- **унапредување на каналите на комуникација**, со фокус на дигитални формати, peer-to-peer пристапи и локални настани;
- **вградување на перспективата на младите од стручното образование и занаетството**, кои често остануваат недоволно застапени во овие услуги.

Дополнително, потребно е овие услуги да бидат:

- **подостапни во руралните и помалку развиени општини;**
- **интероперабилни со платформите на образовните институции;**
- **поддржани со реални можности за поврзување со бизнис секторот**, преку дигитални бази на практики, стажирања и отворени работни позиции.

Пример за добра практика е спроведување на **пилот-програма за „младински амбасадори за кариерно насочување“**, во рамките на средните стручни училишта и универзитети. Овие амбасадори – млади лица кои веќе поминале низ процес на пракса, вработување или претприемачко искуство – ќе служат како **информатори, мотиватори и посредници меѓу институциите и нивните врсници**. Преку наративи од реалниот живот,

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

интерактивни сесии и менторски пристап, ќе ја зголемат ефективностa и довербата во овие услуги.

Овие реформи ќе резултираат со **поперсонализирана, пофункционална и младински ориентирана инфраструктура за кариерен развој**, која ќе го поддржи секој млад човек – без разлика дали сака да продолжи кон работен ангажман, понатамошно образование или сопствен бизнис.

2.4. Ревизија на трудовите регулативи и политики за вработување

Формулирањето и измената на трудовото законодавство и политиките за вработување имаат директно и долгорочно влијание врз положбата на младите на пазарот на труд. Меѓутоа, традиционално овие процеси се одвиваат без соодветна консултација со младите, особено со оние кои доаѓаат од **средното стручно образование, занаетчиските професии или почетничките позиции на пазарот**.

За да се осигури дека политиките се **фер, реални, инклузивни и прилагодени на предизвиците на младите**, неопходно е системско вклучување на младински гласови во регулаторниот циклус – од предлози за измена на закони, преку оценка на влијанието на мерките, до креирање на нови инструменти за активни политики за вработување.

Во овој контекст, младите треба да имаат формализиран пристап за:

- да предлагаат измени во **Законот за работни односи, Законот за стручно образование и обука**, како и **Законот за занаетчиство**, особено во деловите кои се однесуваат на практиканти, стажисти, привремено вработени и сезонски млади работници, со цел да се обезбеди подобра заштита, фер услови и поголема вклученост на младите во практичната работа и занаетчиските професии.
- да се консултираат за политики поврзани со **флексибилни работни аранжмани** (деловна недела, хонорарна работа, работа од далечина), што се сè почесто барани од младите;
- да дадат мислење за дизајн на **активни мерки за вработување**, вклучувајќи субвенционирано вработување, програми за обука и преквалификација, или пристап до старт-ап поддршка;
- да учествуваат во мониторинг на ефектите од мерките, особено врз **ранливите категории млади** (NEET, млади со попреченост, рурална младина, припадници на етнички заедници).

Добра практика од овој аспект би била организирање на **јавни расправи и онлајн консултации за сите предлог-закони и политики кои се однесуваат на работните односи и младинската вработливост**, во координација со Министерството за економија и труд, Министерството за социјална политика, демографија и млади и Агенцијата за млади и спорт. Во овие консултации треба да учествуваат и претставници од младински организации, ученички парламенти, студентски собранија и неформални младински мрежи.

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

3. Обезбедување на суштинско учество и интеграција на придонесот на младите

Вистинското учество на младите во креирањето политики бара воспоставување на механизми кои ќе обезбедат нивниот глас да не биде само симболичен, туку реално да влијае врз процесите на донесување одлуки. Потребно е нивните предлози, ставови и препораки да бидат систематски вреднувани, документирани и интегрирани во финалните политики и програми. Следуваат конкретни предлози за овозможување на ваков пристап.

3.1. Транспарентност и воспоставување на ефективни механизми за повратна информација

За да се обезбеди кредибилитет и одржливост на процесите на младинско учество, од суштинско значење е институциите да гарантираат **високо ниво на транспарентност и отчетност**. Секој процес во кој младите се консултирани, вклучени или ангажирани како ко-креатори на политики, треба да биде проследен со **структуриран механизам за повратна информација**, преку кој тие ќе добијат јасна слика за:

- како нивните ставови се документирани и разгледани;
- каква е одлуката во однос на предложените решенија;
- кои предлози се интегрирани и зошто;
- а за оние што не се прифатени – **конкретно и аргументирано образложение**.

Ваквиот пристап ќе помогне во **градење на меѓусебна доверба**, зголемување на чувството на припадност и засилување на мотивацијата на младите да продолжат со активно учество во јавниот живот.

Добра практика би било воспоставување на **стандардизирана практика за објавување резимеа од јавни консултации, работилници и состаноци** со младински групи, каде јасно ќе бидат наведени:

- предложените идеи од младите,
- институционалниот одговор,
- одлуките за имплементација или неимплементација,
- како и идните чекори поврзани со процесот.

Овие извештаи може да бидат објавувани на веб-страниците на ресорните институции (на пр. Министерство за образование и наука, Министерство за социјална политика, демографија и млади, Агенција за млади и спорт), и достапни преку дигитални младински платформи, со цел да се овозможи **континуирана информираност и вклученост на пошироката младинска јавност**.

3.2 Капацитет за застапување и обука за политики

За да биде младинското учество во процесите на ко-креација навистина ефективно, неопходно е младите да бидат соодветно подготвени и едуцирани за механизмите на креирање јавни политики. Затоа, потребно е да се воспостават **структурирани програми за обука и развој на капацитети**, кои ќе ги опфатат следниве вештини и знаења:

Проектот е имплементиран од страна на: Занајетска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

- Основи на јавни политики и процеси на нивно креирање и донесување;
- Застапување и аргументирање пред институции;
- Анализа на податоци и препознавање на трендови;
- Комуникациски вештини за учество во јавни дебати и презентација на предлози;
- Работа во група, консензус и лидерство.

Особен акцент треба да се стави на **младите кои доаѓаат од средните стручни училишта, занаетчиските училишта и младите занаетчии**, кои често имаат ограничени можности за директно вклучување во јавниот дискурс, но поседуваат практично знаење и увид во реалните предизвици на економијата. Овие млади треба да бидат активно охрабрени и поддржани да станат **гласници на своите професионални заедници** и партнери во редицајнирање на системите за стручно образование и вработување.

Добра практика би бил развој и објава на „**Прирачник за младинско учество во креирање политики**“, прилагоден за различни целни групи (вклучително и млади од стручно образование и занаетчиски профили), кој ќе содржи практични алатки, чекор-по-чекор водичи, термилошки објаснувања и примери од пракса. Прирачникот треба да биде **достапен дигитално**, редовно ажуриран и промовиран преку образовни институции, младински организации и стопански комори.

Понатаму, обуките треба да се реализираат во соработка со **Центарот за стручно образование и обука (ЦСОО), Занаетчиските комори, како и младински организации активни во поддршката на професионалниот развој**, со цел создавање на континуирана генерација на млади кои не само што ги познаваат своите права и можности, туку умеат и **да ги претворат во конкретни политики и решенија**.

4. Адресирање на разновидните потреби на различни групи млади

Ефективната политика за млади бара пристап кој ја препознава и одговара на **хетерогеноста на младинската популација**. Младите не се хомогена група – тие се соочуваат со различни социјални, економски, образовни и географски предизвици. Затоа, стратешките иницијативи мора да бидат **инклузивно дизајнирани**, со целосно препознавање и интегрирање на потребите на различни подгрупи, како што се: млади од рурални средини, млади со попреченост, припадници на етнички заедници, NEET млади, млади жени, како и млади ангажирани во занаетството и стручното образование.

Само преку **таргетиран интервенции**, адаптирани кон специфичните реалности на овие групи, може да се обезбеди еднаков пристап до образовни можности, практична обука, претприемништво и вработување.

4.1 Целна идентификација и активно вклучување на маргинализирани и недоволно застапени групи на млади

Во насока на обезбедување еднаков пристап и фер можности за сите млади, потребно е да се развијат **специфични стратегии за идентификација, мотивирање и вклучување** на оние групи кои се традиционално недоволно претставени во процесите на креирање политики и иницијативи за вработливост. Ова се однесува на:

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ
Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

- млади од рурални и периферни средини,
- млади со попреченост,
- млади од етнички заедници,
- млади без родителска грижа,
- млади кои го напуштиле образовниот систем предвреме,
- како и **млади вклучени во занаетчиски професии и неформални економски активности**, кои често не се опфатени со формалните програми.

Овие стратегии би вклучувале:

- **адаптирани и достапни комуникациски канали,**
- **техничка и логистичка поддршка за учество на настани и консултации,**
- како и **соработка со локални и национални организации** кои работат со овие групи и ги познаваат нивните специфични потреби и бариери.

Добра практика би било ангажирање на „**координатори за инклузивност**“ или локални фасилитатори, кои ќе делуваат како врска помеѓу институциите и овие млади групи, со задача да ги:

- информираат за постоечките можности за учество,
- обезбедат поддршка за логистика и комуникација,
- и помогнат во артикулација на нивните ставови и предлози во формални процеси.

4.2. Примена на флексибилни и инклузивни формати на учество

За да се обезбеди вистинска инклузивност во процесите на ко-креација и да се овозможи учество на поширок спектар на млади, неопходно е да се понудат **флексибилни формати на вклучување**, кои ќе одговараат на различните животни околности, капацитети, интереси и расположливост на младите луѓе.

Ова вклучува комбинација од:

- **онлајн и офлајн формати** (анкети, форуми, дебати, видеоконференции);
- **кратки и еднократни активности** (анкети, фокус групи);
- **подолги и посеопфатни процеси** (серији на работилници, консултации со изработка на предлог-документи);
- **можност за анонимни или писмени прилози**, особено за млади кои не се чувствуваат пријатно да учествуваат јавно.

Посебно внимание треба да се посвети на вклучување на **млади од стручните училишта, млади вклучени во занаетчиски практики и млади вработени во мали претпријатија**, за кои класичните форми на учество не секогаш се применливи поради работни обврски или географска оддалеченост.

Институциите и организаторите на процеси за младинско учество треба да обезбедат:

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

- **надоместоци за учество** (како симболична поддршка за вложеното време и труд);
- **покривање на патни трошоци и оброк** за млади од рурални или одалечени општини;
- **прилагодување на распоредот** на активностите според распоредите на учениците од стручни училишта или млади кои работат.

На овој начин, **учеството нема да биде привилегија на мобилните и ресурсно обезбедени млади**, туку ќе се трансформира во системски пристап кој ги признава реалните услови на сите целни групи.

5. Одржливост на учеството на младите: континуиран процес

Учеството на младите во креирањето на политики и програми мора да биде конципирано како **континуиран, структурен и институционализиран процес**, а не како еднократен или симболичен ангажман. За да се обезбеди долгорочна ефективност и релевантност на политиките за младинска вработливост – особено во секторите на стручно образование, занаетчиство и младинско претприемништво – потребно е младинското учество да биде **стандарден дел од циклусот на политичко планирање, спроведување и евалуација**.

Само преку таков **одржлив модел**, младите ќе можат да ја градат својата улога како активни граѓани, со влијание врз својата економска и професионална иднина.

5.1. Институционализација на младинското учество

За да се обезбеди доследност, предвидливост и правна сигурност во вклучувањето на младите во процесите на креирање политики – особено оние поврзани со вработување, стручно образование, претприемништво и занаетчиство – потребно е младинското учество да се регулира **преку јасни законски и подзаконски механизми**.

Ова подразбира:

- Вклучување на **одредби во релевантни закони** (како Законот за млади, Законот за работни односи, Законот за стручно образование и обука, Законот за занаетчиство) кои ќе предвидуваат **обврзувачко учество на млади лица или претставници на младински организации** во работни групи, советодавни тела и процеси на јавно консултирање.
- Развивање на **стандардизирани процедури** за вклучување на младински претставници при подготовка, спроведување и евалуација на стратешки документи и програми.
- Воспоставување на **обврска за јавни институции** на национално и локално ниво да обезбедат технички и логистички услови за младинско учество, вклучително и транспарентни процеси на селекција и обука.

Добра практика би било доколку системско има **вклучување на клаузули за младинско учество** во сите релевантни национални и локални **стратегии, акциски планови и програми**, со јасно наведени:

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

- механизми за вклучување,
- улога и надлежности на младинските претставници,
- индикатори за следење на имплементацијата.

Овој пристап ќе осигури дека младинското учество не е прашање на добра волја, туку **стандарден елемент на демократско и инклузивно управување.**

5.2. Развој на капацитети во јавната администрација

Еден од клучните предуслови за суштинско вклучување на младите во процесите на креирање политики и програми е **подготвеноста и компетентноста на институциите и нивниот административен кадар.** Затоа, неопходно е систематско градење на капацитети кај вработените во јавната администрација, особено оние кои се директно инволвирани во процесите на креирање и спроведување политики за млади, вработување, стручно образование и обука.

Ова ќе вклучува:

- Спроведување на **специјализирани обуки и модуларни програми за државни службеници**, со фокус на:
  - методологии за младинско учество,
  - принципи на ко-креација и партиципативно управување,
  - техники за фасилитација на консултативни процеси со млади од различни социо-економски и образовни групи.
- **Институционализација на овие обуки** преку административни академии, центри за обука на јавна администрација или партнерство со универзитети и граѓански организации.
- Развивање на **внатрешни процедури и упатства** за тоа како да се иницира, дизајнира и следи учеството на младите во рамките на конкретни политики или програми.

Добра практика би била организирање на **регионални програми за размена на искуства** и студиски посети во земји кои имаат **успешно имплементирани модели на младинско учество**, како што се Финска, Словенија или Холандија. Овие програми овозможуваат директно учење од практиката, трансфер на знаење и адаптација на добри примери во локалниот контекст.

5.3. Финансиска поддршка за младински организации:

За да се овозможи ефективно, организирано и одржливо учество на младите во креирањето политики, неопходно е да се обезбеди **системска финансиска поддршка за младинските организации**, особено оние кои се активни во областите на вработување, стручно образование, занаетчиство и социјално претприемништво.

Овие организации имаат клучна улога во:

- **Мобилизирање на млади луѓе на локално и национално ниво.**

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ
Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

- Пренесување на нивните предизвици, идеи и приоритети кон креаторите на политики.
- Обезбедување на обуки, советување и капацитети за учество.
- Поттикнување на младите да се вклучат во иницијативи поврзани со развој на вештини, локални занаетчиски практики и претприемништво.

Поддршката треба да биде:

- **Предвидлива и континуирана**, базирана на јасни критериуми и индикатори за квалитет.
- **Транспарентна**, преку отворени повици за поддршка на програми кои промовираат младинско учество во процесите на ко-креирање на политики.
- **Наменска**, со посебна компонента за организации што работат со маргинализирани млади, млади од рурални средини и млади вклучени во стручно образование и обука.

Добра практика би била воспоставување на **национален фонд за поддршка на младински иницијативи за учество во креирање политики**, управуван од независно тело во партнерство со јавниот и приватниот сектор. Овој фонд може да поддржува проекти за:

- застапување и иницијативи за политики,
- учество во јавни консултации и дебати,
- локални младински форуми за занаетчиство и вработување,
- менторски програми и дијалози меѓу млади и носители на одлуки.

Заклучок

Оваа стратешка пропозиција ја потенцира нужноста од трансформација на начинот на кој младите се вклучуваат во креирањето и спроведувањето на политиките за вработливост, особено во доменот на стручното образование, занаетчиството и младинското претприемништво. Наместо да бидат пасивни приматели на одлуки, младите треба да бидат **рамноправни партнери** во нивното обликување. Токму преку таков пристап, ќе се осигури дека системот е и **реалистичен, и одржлив, и заснован на вистинските потреби** на генерациите што доаѓаат.

Дефинираните **механизми за младинско учество**, како што се советодавни тела, хакатони за политики, дигитални платформи за консултации, фокус групи со млади занаетчи, се основа за изградба на демократски процес кој постојано учи и се прилагодува. Истовремено, институционализирањето на ко-креацијата, преку законски и стратегиски механизми, ќе го спречи симболичното (т.н. токенистичко) вклучување и ќе создаде средина каде **младинскиот глас има вистинско влијание врз донесувањето на одлуки**.

Во фокусот на оваа стратегија се ставени **стручното образование и занаетчиството** – области кои се од клучно значење за локалниот економски развој и инклузивен раст. Недостатокот на практична обука, слабата поврзаност помеѓу училиштата и

Проектот е имплементиран од страна на: Занаетчиска комора Скопје, АМПЕРСАНД и АСМЕ

Проектна канцеларија: Битпазарска 12, 1000 Скопје

☎ +389 (0)2 32 37 850 ✉ info@zkomora.com.mk © www.zkomora.com.mk

Финансирано
од Европската Унија

Асоцијација на мали и средни
претпријатија на Македонија

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ГРАДЕЊЕ ВЕШТИНИ, КРЕИРАЊЕ ИДНИНА

работодавачите, и недоволната мотивација на занаетчиските работилници да се вклучат во образовниот процес се идентификувани како системски слабости кои можат да се адресираат токму преку зголемено учество на младите. Младите занаетчии, ученици од стручни училишта, стажанти и идни претприемачи треба да бидат **директни соговорници** во редицајнирањето на наставните планови, креирањето програми за менторство, дуално образование и инкубаторски платформи.

Преку конкретни препораки како:

- создавање на **регионални занаетчиски хабови**;
- воведување на **национални програми за менторство, стажирање и кариерно советување**;
- финансирање на младински иницијативи и обезбедување **флексибилни формати за учество**;
- редицајнирање на **законите за стручно образование, занаетчиство и работни односи** во соработка со младите;

се создава платформа за **вистинска соработка меѓу јавниот сектор, приватните компании, образовните институции и младите**.

Со имплементација на предложените механизми, принципи и активности, Република Северна Македонија не само што ќе покаже посветеност кон младите, туку ќе воспостави систем кој е **пореспонзивен, поинклузивен и поефикасен**. Ова е **инвестиција во човечкиот капитал**, која на долгорочен план ќе придонесе за зголемена вработливост, задржување на младите во државата, раст на занаетчискиот и претприемачки сектор, и изградба на општество кое ја вреднува експертизата, трудот и визијата на младите.